

Asia: VN/19968/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriö lausuu hallituksen arkistoa koskevista muutosehdotuksista seuraavaa:

Esitysluonnoksen nykytilaa kuvaavassa jaksossa todetaan, että valtioneuvoston kanslia on antanut määräyksiä ja ohjeita hallituksen asiakirjojen käsittelystä ja arkistoinnista. Määräyksissä määritellään ja kuvataan toimintatavat hallituksen asiakirjojen käsittelystä ja arkistoinnista. Lähtökohtana on, että jokaisen hallituksen aineistosta muodostuu oma aineistokokonaisuutensa, jota kutsutaan hallituksen arkistoksi. Voimassa oleva määräys on annettu 20.6.2023 (VN/11462/2023). Sen mukaan kunkin hallituksen arkiston muodostavat ministereiden, ministerin toimikaudeksi nimitettyjen valtiosihteerien ja ministereiden erityisavustajien tehtävien hoidossa syntyneet tai vastaanotetut sellaiset asiakirjat, jotka eivät ole kyseisen ministeriön toimialaan kuuluvia viranomaisen asiakirjoja.

Hallitusten asiakirjoista ei ole erityistä sääntelyä. Esitysluonnoksessa todetaan, että kahden viimeisimmän hallituskauden aikana on valmisteltu sekä julkisuuslain että arkistolain uudistamiseen liittyviä toimia. Näiden uudistamishankkeiden sekä käytännön kokemusten myötä on noussut esiin tarve säännellä nykyistä tarkemmin myös hallitusten arkistojen oikeudellista asemaa. Esitysluonnoksen mukaan asiasta on perusteltua säätää erillissääntelyllä valtioneuvostosta annetussa laissa eikä yllä mainituissa hallinnon yleislaeissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hallitusten arkistojen oikeudellisen aseman selkeyttämistä lain tasolla perusteltuna ja katsoo, että uudistus on tarkoituksenmukaista toteuttaa ehdotuksen mukaisesti erillissääntelyllä. Lausuntokierroksella 28.1.-11.3.2025 olleessa esitysluonnoksessa uudeksi arkistointilaksi myös hallituksen arkistoon kuuluvien asiakirjojen ja tietoa-aineiston arkistointi on otettu huomioon, mutta yksityiskohtaisempi sääntely on tarkoituksenmukaista sijoittaa valtioneuvostolakiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että meneillään olevien uudistusten

keskinäisen yhteensovittamisen tarve on huomioitu valtioneuvostolain muuttamista koskevassa esitysluonnoksessa asianmukaisesti.

Ehdotetun arkistointilain säännökset mm. arkistoinnin suunnittelusta, asiakirjojen arkistollisen arvon määrittämisestä ja arkistoitavista asiakirjoista päättämisestä on tarkoitettu sovellettavaksi myös hallituksen asiakirjojen osalta. Valtioneuvostolakiin esitettävät uudet säännökset ja valmisteilla oleva arkistointilaki muodostaisivat näin ollen jatkossa hallitusten asiakirjojen arkistointia sääntelevän kokonaisuuden.

Ehdotetussa uudessa 26 b §:ssä säädettäisiin hallituksen arkistoon tallennettavista asiakirjoista. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston kanslian tehtävästä ylläpitää hallituksen arkistoa. Momentissa säädettäisiin edelleen, että hallituksen arkistoon tallennettaisiin ministereiden, ministerin toimikaudeksi nimitettyjen valtiosihteereiden ja ministereiden erityisavustajien tehtävien hoidossa laadittuja tai vastaanotettuja asiakirjoja sekä hallituksen neuvotteluihin liittyviä asiakirjoja, jotka eivät ole viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja, mutta joilla arvioidaan olevan historiallista ja tutkimuksellista arvoa.

Ehdotetun 26 b §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että hallituksen arkisto muodostuisi ja asiakirjat siirtyisivät valtioneuvoston kanslian haltuun vasta hallituksen erottua. Tätä ennen asiakirjat olisivat asianomaisen ministeriön hallussa. Perusteluissa viitataan tässä yhteydessä ehdotetun 26 c §:n säännökseen. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston kanslia voi antaa luvan saada tietoja, myös salassa pidettäviä tietoja, hallituksen arkistoon tallennetuista asiakirjoista tieteellistä tutkimusta varten hallituksen eroamisen jälkeen. Lupaa harkittaessa on huolehdyttävä siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että ehdotetuissa 26 b ja 26 c §:ssä ja hallituksen esityksen perusteluissa käytettyä terminologiaa on syytä jatkovalmistelussa täsmentää. Esitysluonnoksen sisältämät 26 b ja 26 c §:n säännökset kohdistuvat hallituksen arkistoon yksikössä, mutta esityksen yleisperusteluissa huomion kohteena ovat hallitusten arkistot.

Arkisto-termiä käytetään voimassa olevassa arkistolaissa, julkisuuslaissa ja muussa lainsäädännössä eri merkityksissä. Arkistolla voidaan tarkoittaa ainakin 1) arkistorakennusta, -tilaa tai järjestelmää, jossa asiakirjakokonaisuuksia säilytetään; 2) arkisto-organisaatiota (esim. Kansallisarkisto) ja 3) asiakirjojen kokonaisuutta, joka on syntynyt ja kertynyt kyseisen toimijan toiminnan tuloksena (kyseisen toimijan arkisto).

Ehdotetun 26 b §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukainen valtioneuvoston kanslian tehtävä ylläpitää hallituksen arkistoa vaikuttaisi liittyvän arkistoon tilana tai järjestelmänä, jossa säilytettäisiin useita hallituksen arkistoja kunkin eri hallituksen toiminnan tuloksena kertyneen

asiakirjakokonaisuuden merkityksessä. Toisaalta 26 b §:n 1 momentin säännös hallituksen arkistoon tallennettavista asiakirjoista ohjaisi osaltaan kunkin eri hallituksen arkiston (asiakirjakokonaisuuden) muodostamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi harkita terminologian täsmentämisen ohella myös sitä, onko hallituksen arkiston muodostamista ja siihen sisältyvien asiakirjojen piiriä syytä säädellä yksityiskohtaisemmin valtioneuvostolaissa tai sisällyttää lakiin asiaa koskeva asetuksenantovaltuus tasavallan presidentin arkistoa koskevaa lainsäädäntöä vastaavalla tavalla. Mikäli tätä ei pidetä tarpeellisenä, valtioneuvostolain uusien säännösten perusteluja olisi syytä täydentää niiden ja valmisteilla olevan uuden arkistointilain sääntelyn muodostaman kokonaisuuden selkeyttämiseksi.

Muilta osin opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ole lausuttavaa esityksestä.

Backman Heidi
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Jantunen Juho-Antti
Opetus- ja kulttuuriministeriö